

“Benvingut al club de la sida”

Les llegendes urbanes circulen perquè, encara que siguin rumors infundats i, en alguns casos, situacions irrealment impossibles, resulten versemblants en una conversa, com abans eren creïbles les rondalles explicades per les àvies. El Grup de Recerca Folklòrica d'Osona analitza el fenomen i estudia una setantena de llegendes urbanes en el llibre “Benvingut/da al club de la sida” i altres rumors d'actualitat’.

Conversa radiofònica, en un matí de diumenge barcelonès de l'hivern del 1993. El programa inclou un concurs. Cal endevinar l'animal de companyia del personatge famós convidat. Un tercer convidat assisteix a la conversa, l'expert en el tema, que avui és un llicenciat en biologia. El primer oient que truca endevina l'animal, un cocodril. A partir d'aquí, la conversa és dedicada al cocodril com a tema genèric.

El locutor recorda una llegenda famosa, que als anys seixanta es va posar de moda als Estats Units. La gent tirava pel forat de la comuna els cocodrils domèstics quan se'ls feien grossos i perillosos i a causa d'això les clavegueres de Nova York es van convertir en l'hàbitat de molts cocodrils. Fins i tot havien arribat a aparellar-se i criar, cocodrils que mutaven, es tornaven blancs i cecs. Silenci a l'estudi. El relat ha arribat a la seva fi. No ha superat l'estadi de llegenda sota el qual l'ha presentat el locutor. No l'ha superat? L'expert, un llicenciat en biologia que ja ha arribat a directiu, trenca el silenci i sanciona: “Efectivament.” El locutor, sorprès, pregunta. “És així? És llegenda o...?” “No, no. És cert”, respon l'expert. “La gent que treballava allà de pouaters –continua– es van trobar un bon dia, doncs, que hi havia uns animals molt grans que s'alimentaven, bàsicament, de restes i de rates.”

Instigat pel locutor, el llicenciat universitari donarà més detalls. Per exemple, que havien perdut la seva pigmentació, però que havien “anat creixent, creixent, creixent i eren animals bastant grans” perquè una claveguera és, “en nutrients, molt rica.”

El Grup de Recerca Folklòrica d'Osona, coordinat per Josep Maria Pujol,

doctor en filologia catalana i professor de literatura catalana i romànica medievals i folklore narratiu a la Universitat Rovira i Virgili, va poder detectar aquest magnífic cas de conversió d'una llegenda urbana fantàstica i científica en versemblant. D'un rumor en fet. Però no solament en veritat acceptada pels tertulians al voltant d'una taula, sinó en un cas acreditat per un expert.

La força del relat va fer oblidar al biòleg, primer, que no és possible de cap manera fer passar sa i estalvi un quadrúpede vertebrat dotat d'una mandíbula relativament llarga i d'almenys un parell de pams de longitud pel sífo de la comuna. I, en segon lloc, que el cocodril és un animal que no pot viure en una ciutat en què glaça cada any.

El cas ha servit a Josep M. Pujol i a l'equip d'Osona per estudiar els mecanismes que han fet triomfar tantes i tantes llegendes urbanes. Aquests mecanismes, els exposaran en el llibre “Benvingut/da al club de la sida” i altres rumors d'actualitat que al mes d'octubre publicarà el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a la col·lecció Temes d'Etnologia de Catalunya.

El volum és el primer tast de la feina que va acceptar fa sis anys l'equip de recerca format pels cinc investigadors del grup, Jaume Aiats, Jordi Busquet, Ignasi Roviró, Xavier Roviró i Pujol mateix.

Com era possible que el biòleg es cregués la llegenda? Simplement, respon Josep Maria Pujol, perquè en aquell moment era un participant en una conversa en què el més important és la mateixa conversa i, a més, s'hi exclou l'obligació d'arribar al fons de les coses. “Els conversadors són cooperatius i te-



Sota els carrers de Nova York viuen els descendents dels cocodrils tirats per la comuna, segons una llegenda urbana. Un biòleg català va confirmar-ho en una emissora de ràdio.

nen les seves estratègies. Com va explicar Wardhaug, fins i tot les persones que tenen una formació científica no traslladen l'actitud científica a tots els aspectes de la vida. El funcionament adequat de les coses requereix que hi hagi certes disfuncions entre el món de la ciència i el món de l'existència quotidiana."

Aquesta disfunció es produeix en el terreny de la llegenda urbana, el rumor

Alguns articulistes de premsa han narrat llegendes urbanes com si fossin fets reals

de moda que salta les fronteres de tot el món i entra a formar part de la història del folklore contemporani. Perquè la llegenda urbana és el folklore dels nostres dies. "És folklore, evidentment, entès com a sinònim de literatura popular. No hi ha cap diferència entre la transmissió d'aquestes històries i la de les rondalles. Són artefactes d'ús quotidià que serveixen per confirmar la interacció de la gent."

La majoria de rumors reportats en el volum, tot i ocupar-se de temes d'actualitat com la sida o els transplants, "no semblen tenir un comportament diferent de les velles llegendes recollides pels folkloristes de segle XIX," diu el professor Pujol.

El llibre detecta i descriu 69 rumors. Un dels més famosos és el de la persona que troba escrit al vidre del lavabo "Benvingut al club de la sida", amb una barra de pintallavis, després d'haver cardat amb una persona que acabava de conèixer el dia abans.

El grup ha detectat una cosa molt important, que la llegenda fou presentada com una anècdota real per una articulista de premsa, en aquest cas, Montserrat Roig, a l'*Avui*.

No és l'única vegada que una llegenda és carn d'articulista. L'articulista acostuma a amagar que es tracta d'una llegenda, d'un rumor sense cap prova que la fonamenti. En mans dels periodistes són històries viscudes, històries reals que descobreixen gràcies al seu olfacte periodístic, gràcies a la seva missió d'observador de la realitat social.

Així, a l'*Avui* també, Pius Pujades en va divulgar dues.

Una, el cas del lladre que cau fulminat quan obre la porta d'un armari i se li apareix una cara esgarrifosa: la de la dona, que s'havia amagat, atemorida, en el moment que s'havia posat una màscara de bellesa verdosa, feta amb cogombres, cremes i més potingues.

I l'altra, el cas del conductor que tira una sabata que troba al cotxe perquè pensa que se l'ha deixat la prostituta amb la qual ha tingut relacions, i quan arriba a casa, la sogra li demana si ha trobat al cotxe la sabata que li falta i que s'havia tret per viatjar més còmoda. De la llegenda del taüt de la baca de



Les llegendes urbanes són sobretot divulgades i acceptades com a reals en les converses entre els joves. La premsa també ha ajudat a fer-les passar com a verídiques. La revista *Els Infants*, dels anys cinquanta, va dibuixar-ne una.



l'autocar que és utilitzat com a aixopluc per un passatger quan comença a ploure i provoca la caiguda mortal d'unes monges que hi han pujat després, quan treu la mà per veure si ha acabat de ploure, ja se'n va fer una historieta il·lustrada a la revista *Els Infants*, als anys cinquanta.

Va ser presentada, amb variants, com a "història verídica", pel dibuixant Josep Llobera.

En contrapartida, els diaris també serveixen per desmuntar llegendes, si més no, només entre els seus lectors atents, perquè de ben segur que moltes circulen, ben esteses, encara que s'hagin demostrat falses.

Així, recorda el Grup de Recerca en el llibre, un capellà irlandès va assegurar que una jove venjativa havia encomanat voluntàriament la sida a uns vuitanta homes d'un mateix poble.

Les autoritats sanitàries van dir que no n'hi havia proves: el capellà havia partit d'un cas o dos d'infecció per atemorir els fidels des de la trona amb la història de la dona: el dimoni, és clar.

Les llegendes, diu Josep Maria Pujol, poden ser possibles, com la del club de la sida, o impossibles, com la dels cocodrils subterranis de Nova York: "Però per arribar a ser llegendes, han de circular i ser acceptades com a versemblants. Les llegendes poden ser ho veritat i cre-

gudes. Descansen obligatòriament en la il·lusió de realitat."

En un estudi fet pel Grup de Recerca entre joves de tot Catalunya que presenten en el llibre, es detecta, en primer lloc, que hi ha llegendes que són conegudes per més del 40% de joves i que el grau de credibilitat declarat és alt, s'acosta al 60%. Alguns rumors han tingut només abast local i han produït greus conseqüències. A Manlleu es va dir que una dona magribina que duia el carro ple va pagar, al supermercat, amb un val municipal, rumor infundat però pel qual l'alcalde va perdre les eleccions.

Lluís Bonada



SERVIM A DOMICILI A TOT ESPANYA
www.terraverda.com

Arquebisbe Mayoral, 20 - 46002 València
Tel. 963 522 851 - Fax 963 512 904

* Salut natural *

HERBES, TES I COMPLEMENTS
☯
ALIMENTS DE CULTIU ECOLÒGIC
☯
MEDICINA NATURAL
☯
COSMÈTICA NATURAL

MACROBIÒTICA
☯
FLORS DE BACH
☯
ALIMENTACIÓ PER A
DIABÈTICS
I CELÍACS